

ACC. NR. 2442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: SKÅNE Upptecknat av: W Richter
Härad: FROSTA Adress: J. d. Ryktaren öfverman.
Socken: Ö. ÅSPINGE Berättat av: Per Andersson.
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

Uppteckningen rör

Skriv endast på denna sida!

22 Sid.

Systematiskt register: 2442

1

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1. Levnadsbeskrivning /avskrift/.

- 2
9 H;k Prästen och ~~dal~~malasen.
10 H:k Prästen och de stulna hjulen
11. H:k Då Önnestads präst gav kyrkobesökarna
13. I: Ett brev jag ämnar skriva till dig min lilla vän
men kanhända är det dig emot!.....
14. I: I blomstrande dalen vid källan så klar
där sutto förtroligt att språkande par.....
15. I:h Om flecker förstodo, vad dem är till godo, och länder till ära.....
16 I:k Ordstäv.
17. L;c Snokar i gödselhögen: tur.
18 N:a Julen: bak. mat, tiggare, kärvar, dopp i grytan. julklappar
gran, besök, halm, tydor, varsel, julabock, julottan, de dödas
otta. jula-knuder och gubbæ.
22. Rida Staffan.

2442

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1-6
2.

Levnadsbeskrivning (efter egna uppteckningar) av Per Andersson
Stavröd. Äspinge sn. Fulltofta församl.

2442

Levnadsbeskrivning av Per Andersson, Staveröd. Äspingen sn.

Undertecknad är född i Gumlösa församling i Kristianstad län. Mina föräldrar hade då ett torp, som tillhörde Sinclairsholm, som ägdes av Baron Gyllenkrok. Min far gjorde två dagsverk i veckan (årligen) året om i knappa omständigheter. Jorden var mager. Det torpet hade mina föräldrar, tills jag blev konfirmerad. Sen kom jag ut att försörja mig själv och städde mig hos bonne i Sörby. Jag kunde inte vara där året ut, för den bonnen misshandlade mig så illa om nätterna, när han kom hem från supkalas. Så kom han in i dränkammaren och befälde mig att stiga upp och göra mina sysslor i stallen. Satt jag inte upp med detsamma, så drog han mig ur sängen och slog ikull mig på golvet och sparkade mig ~~XXXXXX~~ med sinkskodda stövlaklappar. Det hände då mitt på natten

då på den tiden fick en syssla om utan lyckta tänd om vinterkvällarna. Sågick jag därifrån efter sex månaders misshandling och gav mig ut på luffen upp till Lönsboda hos min mormot och andra släktingar där omkring. För att gå hem till mina föräldrar vågade jag inte, för de voro så stränga mot mig, när jag var hemma. När jag hade uppehållit mig där uppe en fjorton dagars tid, så luffade jag än hit, än dit utan mål. Jag kommer ihåg, att jag kom om Stoby, så om Hässleholm och fortsatte, tills jag kom till Höör, därifrån till Hörby. Därifrån följde jag landsvägen, tills jag kom till Bösarps och då var det kväll. Där tog jag nattlogi vid sidan/om vägen. Så om morgonen därpå gick jag in i ett hus och träffade mannen i huset. Han var nyss uppkommen. Han tog sig ett glas brännvin. Jag gjorde mig det tilll ärende, om han kunde giva upplysning, om här var någon här i närheten, som behövde en vaktepojke, för jag söker efter en sådan plats - för då var jag liten till växten, så folk kunde inte tro, att jag var så gammal, som jag var. Jo, mycket riktigt, visade han mig till Törastorp. "Där är en bonne, som behöver en vaktepåg...". Jag gick dit och fick den vaktepågplatsen. Den bonnen hette Jöns Andersson. Så

hade jag den sysslan, tills ut på sommaren. Då lät min far lysa efter mig i kyrkorna. Den söndagen där lystes efter mig i Linderöds kyrka, var Jöns Andersson också i kyrkan och hörde kunggörelsen. Han skrev till min far, när han kom hem - för jag talade om för Jöns Andersson var jag var ifrån. Jo, så några dagar efter kom min far till Rörastorp. Jag hade ingen aning om, att Jöns Andersson sändt meddelandet till min far och hade heller ingen aning om, att där var lyst efter mig, förrän min far kom till mig på Törastorpa fälad, där jag vaktade får. Sen från den dagen blev jag som "minsträng" på stället och tjänste hos Jöns Andersson ett par års tid. Sedan tog jag tjänst i Pärup hos Anders Nilsson och var där ett par år. Sen kom jag till Slagtofta att tjäna hos Ola Andersson. Men hos honom var jag inte länge. Därifrån gick jag till Hörby, köpte ett par stövlar och gick sedan till Höör. Men innan jag kom till Höör, gick jag in i ett torp i Häggenäs - underlydande Fulltoftagården. Hos den torparen lånte jag ett par träskostövlar. De stövlarna jag köpte i Hörby voro lite för snäva. När jag kom till Höörs gästgivargård, sålde jag stövlarna till

förlust för att få pengar att köpa mat för. Jag köpte ett 25-öresbröd. Det var på kvällen. Sen jag hade ätit, lade jag det övriga av brödet i knytet. I detsamma hade jag ett par nya byxor. Så lade jag det ifrån mig i ett fönster i skänkrummet, medan jag gick till disken och fick mig en sup brännvin. Sen jag då tog mitt knyte, så var brödet borta - den som tog brödet var ändå så snäll och lät byxorna bli kvar - så under natten hade jag mitt logi i häststallet. Sen traskade jag vidare. Så kom jag hem till mina föräldrar i Gumlösa. För dom "lo" (lät) jag inte vidgå annat än jag hade fått lov att bli fri för att komma hem och hälsa på dem. Så var jag hemma en dags tid, sen gick jag tillbaka till Slagtofta och fick arbete hos Ola Andersson för sommaren. Sen på efterhösten fäste jag mig hos honom och stannade där tre års tid. Sen fäste jag mig i Sjalhuset, som var underlydande Fulltofta gård och var där ett år. Från Sjalhuset till Hästäng, där jag var i två år. Sen flyttade jag till Fulltofta gård och var där ett år och två månader. Annandag jul kom där en fnurra på tråden mellan mig och hårdinspektoren, så ba han mig resa härifrån. Året 1874 gifte

2442

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

7

jag mig och bodde hos mina svärföräldrar till den 24 oktober samma år. Svärfar var torpare underlydande Fulltofta gård. Sen flyttade vi till Höör och tjänste hos Landtingsman P. Nilsson förästat och kontanter i två år 1879. Sen hyrde jag en lägenhet i en utkant av Höörs sn. invid Kvesarums gräns och bodde där i två år. Sen fäste jag mig som hjälperytare vid nämnda gård. Sen på efterhösten 1883 flyttade vi till Råbygård och var där i två år. Flyttade så till Kybstorpsgård i Äspinge sn och var där några år. Sen slutade jag att vara statare och hyrde oss in i en lägenhet i Äspingeby. Så på våren 1892 köpte jag det huset, som jag nu äger, så att vi kunde komma i stillhet på gamla dagar. Jag och min hustru har genomgått besvärligheter på många vis i vår sammanlevnad - än genom sjukdom, än genom olycksfall, har uppfostrat tre barn under vårt äktenskap. År 1923 d. 16 april dog min hustru och jag är nu ensam - har understöd av Äspinge sns. allmänna medel till min död. - Jag började fläta korgar, sen vi bosatte oss i Stavröd, så länge jag kunde själv gå ut i markerna och skaffa virke till mina korgar. År 1910 fick jag första pris för mina korgar i

2442

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

8. 6.

Hörby på hemslöjdsutställningen. - Men nu på sista tiden har jag haft svårt att själv skaffa virke till korkar av den orsaken, att jag har svårt för att gå. Sedan jag blev änkling får jag 12,50 kr. i kostpengar i månaden av fattigkassan - en kr. femtio öre till rengöring i månaden samt ellebrand vad jag behöver, samt 12,50 kr. av allmänna pensionsförsäkringen.

Vänd!

Stavröd i oktober 1929.

Per Andersson

2442

Historia om en präst och en dalmas.

Prästen och
dalmasen.

Det var en gång en präst, som skulle förbrylla en dalmas. Han gick ut på vägen och sade till masen: "Kan dalmasen besvara tre frågor, som jag ställer fram, så skall han få en riksdaler! Hur långt är det mellan himmel och jord?" - "Jo, bara ett knäfall, för himlen är hans stol och jorden är hans fotapall." - "Hur långt är det från väster till öster?" - "Jo, en dagsresa, ty solen går upp i öster och ner i väster." - "Hur mycket rök gick upp av sju famnar aleved?" - "Jo, när vi nu väga veden torr, så kan vi veta, hur mycken rök det går upp!" - Nu tyckte dalmasen, att han skulle få framställa tre frågor han med: "Känner du min far? - Prästen: "Nä !" - "Känner du min mor?" - "Nä!" - Då känner du väl min son?" - "Nä!" - "Jo, min far och din far är Gud Fader i himmelen. Modern är jorden och Sonen är Guds son, Jesus Kristus! Sådana småsaker borde du veta, som ä präst!?" ---

Aa 922

2442

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

H:K
(L: e)
10.

Prästen och de stulna hjulen.

Det hände en gång att en präst blev bestulen alla alla hjulen av sin vagn. Den som tagit dem sänkte dem i brunnen. Prästen fick upplysning, vem som var tjuven, och nästkommande söndag tog han följande inledningsord till sin predikan:

"Du syndaträl, som vagnshjul stjal
och dem i brunnens djup försänker.
Men bär hem de hjul till prästens skjul
och han dig synden efterskänker....!"

Prästen och
hjulen.

2442

Då Önnestad präst gav kyrkobesökarna upprättelse.

"Hur möcket jag predikar för eder, så bliver edra hjärtan sju tusen gånger hårdare än förut. Ja, mina åhörare! Jag vet ett ord om en erfaren skomakare, som haver sulat sin tid och lappat sina dagar, och med det samma han sydde med flit, så stal han en bit, han målte om lästen och sydde om prästen och gjorde ett par stövlar, som varade i 50 kyrkomöten och 60 socknebud- om jag vell gå in i evigheten med dom, så starka voro de. Gråten I alla, som haver trasiga skor och lappar hänger sju alnar under edra fötter, som vi kan läsa i Skomakareboken tionde kapitlet och däss uppletande vär. Be~~in~~innen hur döden halade honom till mötes. Det liknas vid en mærr, som går i kärr och lägger ruka på ruka - tagen dessa och läggen på hjärtat, om ni vell saliga varda. Inte för hans redlighet

2442

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

12

ej heller för hans ärlighet - för hans händer voro
långa och hans fingrar likaså, om han lädret kunde
fånga att något i lådan få..."

Ett brev jag ämnar skriva

Ett brev jag

Ett brev jag ämnar skriva till dig min lilla vän. ämnar skriva...

Men kanhända det är dig emot!

Ja, många har jag älskat. Ja, många har jag haft.

Men dig endast jag haver så kär.

2. Fleckor finns här många men inga till att tro.

För stor falskhet i deras hjärtan bor.

Du har talat falskhet intill denna stund.

Och därför slutas vårt förbund.

3. Fleckan är riker och många pengar har.

Ja, hon haver ock ett underligt försvar.

Ja, hon kan vara nöjder. Ja, hon kan vara glad.

Hon kan taga vilken gosse hon vill ha.

4. Men jag som är fattig och inga pengar har.

Jag är likaså förnöjder o så gla

som fåglarna på kvestarna de bygga sina bo

och i skogen, där haver de sin ro.

5. Adjö med dig min flecka och så min lilla vän!

Och hav tack för de stunder vi har haft!

Vi råkas väl en gång uppå stora källaren

med de glas och buteljer i vår hand.

2442

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

J.
14

I blömstrande dalen...

I blomstrande dalen vid källan så klar,
där sutto förtroligt ett språkande par.
Trallala. Trallala. Trallala.
Där sutto förtroligt ett språkande par.

I blomstrande
dalen...

Tack, o Flecka, för alla de tröstande ord.
Din like jag ej funnit på hela denna jord / Trallala!

Flecka! O Flecka! i gyldenen skrud!
När skall den dagen komma, då du vell bli min brud?
Trallala!....
När skall de dagen komma, då du vell bli min brud?

J. h.
15

2442

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Om fleckor förstodo

Om fleckor förstodo
vad dem är till godo
och länder till ära
så skulle di lära
att läsa och skriva
och artiga bliva
att sy och att tvinna
att väva och spinna
att vispa sin kaka
att brygga och baka
att koka och steka
i stället för leka
då vunno di tycken
och prydnad och smycken
brudgummar och männer
ty ungkarlar känner
att mannen blir säll
om hustrun är snäll
men tröghet och lättja
och sturskhet och flättja
inbringar i hushållet armod och gnäll
om morgon, middag och kväll-
minns detta mamsell!

J:K.
16.

2442

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1 Talesätt.

"Dä ska inte ligga huller om klöver", sa
Måns Jens.

"Dä ä lia omöjlit ä ligga här, som dricka gröd
ur e' flaska".

2442 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

L. c
P. b
17.

Snokar i gödselhögen.

När det bildades snokar i gödselhögen, skulle de inte hata dem eller köra dem av gödselhögen, utan snokarna skulle få ha sin "varelse" (bostad) där, annars fick de otur med kreaturen. Därför omhändertogs snokarna och man ställde gärna ut mjölk till dem.

Snokar i gödsel-
högen.

2442

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVd. a. 1.
18.Julen.

De gamla bakade alltid själva och vid jul så mycket att det skulle räcka ända till påsk. Av jula-brödet gömdes en kaka till våren, då man gav den till hästarna, så skulle de trivas o hålla "mal i benen" och bli starka under vårarbetet. Det var mest kavring och korndröds kavring. Där bakades särskilt till de fattiga.

Drängen och pigan fingo julamat samt fint och grovt bröd. Julmaten skulle stå på julbordet julen över. Då vankades även smör.

Tiggare gick omkring på ställena och fick hela kakor bröd, dit de kommo. Så tiggde de fattiga ihop julamat av olika slag, ty vem som helst, som hade ont om det fick tigga. Vid jul vägrades heller igen.

"Julattan"/-afton/ skulle gården sopas ren från frå 'snafs' och putsas upp i alla krokar.

På somliga ställen ställdes upp julakärvar/havre-

Julen.

Julbak.

Julmaten.

Tiggare.

Julafton.

neker/ till fåglarna, en nek åt gången. Innan vi Julkärvar.
lade oss, skulle katten och hunden ha gröt och nymjöl-
kad mjölk och bröd och kreaturen av det bästa hötet. Allt
skulle då vara bättre och rikligare än annars; alla skul-
le man tänka på, så att ingen led nöd.

Julafton doppades i grytan på samma ställen. Dopp i grytan
Det var på eftermiddagen i kvällen. Det var "Molje-
bröd". De stodo då runt om grytan och doppade sina bröd-
stycken i spadet. Då det var tänt, fick de meattan: kaffe,
smör, bröd och ost. Vid 9-tiden kvällsmat: smör, bröd,
risengröt och lutfisk.

Moran kunde köpa julklappar till pigorna, hus- Julklappar
bonden till drängarna. De slog in julklapparna ipapper
och kastade in dem i drängkammaren, ty givarna skulle
vara okända. Jag fick en fårskinnsväst i julklapp av en
jag tjänade hos. Dottern på stället hade köpt en snusdosa
av trä eller bark. Den satte hon mitt i grötafatet. Så
kom hon och skrömde de andra med: "Det är ju snus i grö-
tafatet!" - "Va, va säger du?"-----Men det var ju bara
skälmstycke.

Julgran ha de haft så länge jag minns. De klädde Julgran.
den med bomull, äpplen och kulörta ljus.

Om någon kom på besök jultiden, fick han inte gå Besök.
därifrån, förrän han fått traktering, fö "då tar de julen
från dom..."

När jag var liten voro vi bjudna till nabostället
julafton. Då vi skulle lägga oss, bar husbonden in halm Julhalm.
, och där låg vi allihopp med kläderna på. Juladagsmorgon
tog han åter ut halmen, men om den sedan skulle användas
till något särskilt kan jag inte säga.

På samma ställen roade de sig denna tid med kort-
spel, och så hade vi ju lite extra julbrännvin.....
Där husfolket voro religiösa, skulle vi vara inne och
höra på morgonbön och predikan av husbonden.

Julafton, sen de tänt, var en del förvetna på vad Jultydor.
som skulle ske framdeles och tittade därför genom rutan.
Om de då sågo någon av dem därinne huvudlös, skulle den-
ne dö under det kommande året.

Om ljuset julafton kom att släckas, bådade det olycka. Varsel.
Julabock kläddes av pleilar med gåsapennor till öron
och en handduk till svans. Till hakskägg togs en ko- eller Julabock
hästsvans. En karl red på den och hade ett hästatäcke
på. En skulle leda och styra bocken. I Slagtofta kom
bocken fram till bordet och körde huvudet tvärs över
bordet, och jag blev riktigt rädd. Då de vatt därinne
litet bjöds de på traktering. Jag har inte sett mer än
den. ✓

Den som först kom hem från julottan skulle få först inhöstat och få tur även på andra sätt, så det var riktig kapplöpning hem från kyrkan. De hade lyktor med och satte in hästarna i kyrkstallarna.

Julottan.

Jag har hört, att en kyrkobesökare kom för tidigt till julottan. Han såg, hur det var ljust därinne och hur det spelade och sjöng, men då han öppnade dörren var det mörkt och tyst.

"De dödas ota"

Juldagen skulle allt folket va hemma. De fingo in te alls gå till naboarna ens utan bara till kyrkan.

Juldagen.

Varenda annandagjuls morgon skulle kreaturen ha salt på fastande mage. Även hästarna ga vi salt med särskilda träskedar för att de skulle trivas.

Annandagen

Juladagsmorgon skulle det inte gödslas.

Julen skulle vara slut 20. Knut. Då brukade de gå omkring och kasta julaknuder så de smällde. Så klädde de ut julakäringar och - gubbar och ställde dem mot dörren utante /utanför/ och då de öppnade, föllo julagubbarna in. Den som fick julagubben bar den till naboen, men de ville inte visa vem som satt dit den.

Julens slut

Julaknuder

Julagubbar

Under julen fingo de inte tröska.

Kare
Franta
Q. Aspinge

nyd. av W. Richter
2442 J. d. Ryttar. Krigsmakare
Per Andersson

W:a
22.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Rida Staffan.

Rida Staffan.

"Varenda Anna^{af}da-jul fick vi rida Staffan.

En re före före å skulle ge tempo, vart vi skulle ria,
å när vi skulle stämma opp. Han re ända in i farstun,
så långt att han kunde öppna studörren! Mannen kom ut
med brännvinsflaskan på gården, å då vi ta'et supen,
skulle vi sjunga. Vi redo hemifrån vid 4 - 5-tiden, då
vi ansat om kreaturen, vattnat hästarna och gödslat. I
Hästäng redo vi till en bäck och vattnade hästarna. Bäck
kom från nordväst och rann mot sydost och rann fram under
"prästavägen" mot Fulltofta. - Somliga stans, där det
var osämja, funderade de på att fylla stallen med göd-
sel, så mycket de kunde, på andra gingo de till naboarna
ovh putsade och gjorde fint, så att när folket kom ut,
var allt i ordning. På de förra ställena vände de dessu-
tom bak och fram på hästarna och bundo dem vid stolparna.